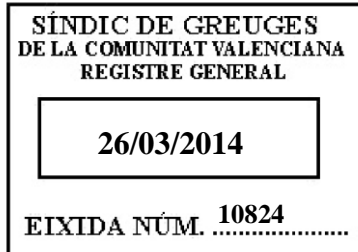

SÍNDIC DE GREUGES DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Conselleria de Sanitat
Hble. Sr. Conseller
C/ Misser Mascó, 31-33
VALENCIA - 46010 (València)

=====
Ref. queixa núm. 1317740
=====

(Assumpte: TRHA. Parelles i matrimonis homoparentals i dones soles).

(R/v: Direcció General d'Ordenació, Avaluació, Investigació, Qualitat i Atenció al Pacient. Exp. 4171/13. TRG/VS/SH).

Hble. Sr. Conseller de Sanitat,

Justifiquem recepció del seu escrit, mitjançant el qual ens remet informe sobre la queixa de referència, formulada pel Sr. (...).

L'autor de la queixa, substancialment, manifestava en el seu escrit i les consideracions següents:

“L'article 38 de l'Estatut d'autonomia situa com a funció primordial del Síndic de Greuges vetlar per la defensa dels drets i llibertats reconeguts en els títols I de la Constitució Espanyola i II de la nostra màxima norma d'autogovern.

L'exclusió de les dones lesbianes i solteres dels tractaments de reproducció assistida finançats per la sanitat pública vulnera de forma clara els preceptes recollits en la Constitució i en l'Estatut, que fan referència a la dignitat de les persones i a la igualtat davant la llei sense cap discriminació per l'orientació sexual o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Aquesta exclusió que el Ministeri de Sanitat, segons ha comunicat a les diferents comunitats autònomes, té intenció d'incorporar de forma expressa a la Cartera de Serveis Comuns, ja està sent aplicada per la Generalitat als centres públics des de l'any 2011.

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada en <https://seu.elsindic.com>

Codi de validació: *****

Data de registre: 26/03/2014

Pàgina: 1

C/ Pasqual Blasco, 1 03001 - ALACANT. Tel. 900 21 09 70 / 965 93 75 00. Fax: 965 93 75 54

<http://www.elsindic.com/>

Aquesta decisió es fonamenta en una concepció molt restrictiva de la infertilitat, entesa únicament com la impossibilitat de reproducció en parella heterosexual. Una visió que implica una limitació per a les parelles i els matrimonis homoparentals, i per a les dones soles que desitgen tindre fills o filles i es veuen impossibilitades d'engendrar-los per la seua orientació sexual o manca de parella.

El canvi de concepció de la finalitat de la reproducció assistida es veu clarament en l'evolució de la normativa que la regula.

Així, la Llei 35/1988 (derogada per la Llei 14/2006) que regulava la reproducció assistida, feia referència al fet que “Les tècniques de reproducció assistida tenen com a finalitat fonamental l'actuació mèdica davant l'esterilitat humana, per facilitar la procreació quan altres tècniques terapèutiques s'hagen descartat per inadequades o ineficaces” .

En canvi, la Llei 14/2006, de tècniques de reproducció humana assistida, elimina del seu articulat qualsevol referència a l'esterilitat i remarca en el seu article 6 que “La dona pot ser usuària o receptora de les tècniques regulades en aquesta Llei amb independència del seu estat civil i orientació sexual.”

Mentre la llei preveu com a usuàries la totalitat de les dones majors de 18 anys amb plena capacitat d'obrar, la decisió de la Conselleria de Sanitat exclou de la utilització d'aquestes tècniques en els centres públics les dones soles o lesbianes/bisexuals, tot partint d'una concepció limitadora del concepte d'infertilitat que va ser eliminat de la normativa amb l'entrada en vigor de la Llei de 2006.

És per tot açò que, des del Grup Parlamentari Compromís, denunciem que la Generalitat Valenciana està discriminant ciutadanes per la seua orientació sexual o estat civil/situació personal i demanen l'actuació del Síndic de Greuges per a aconseguir la rectificació de l'administració”.

Una vegada admesa a tràmit la queixa, vam demanar un informe a la Conselleria de Sanitat, la qual, a través de la Direcció General d'Assistència Sanitària, ens va comunicar en data 7/10/2013, entre altres qüestions, el següent:

“(…) Entendemos que el interesado plantea las dudas que se han generado debido a la publicación en los medios de comunicación del detalle referido al apartado el Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios del Sistema Nacional de Salud y el procedimiento para su actualización, que establece en su punto “5.3.8. Reproducción humana asistida cuando haya un diagnóstico de esterilidad”, siendo lo solicitado de aplicación en estos tratamientos a las parejas homosexuales femeninas, estando sus integrantes legalmente casadas, en la que se plantea el deseo de ser madres. El miembro de la pareja que desea ser madre biológica, tiene capacidad para ello y por tanto no existe un diagnóstico clínico de esterilidad, sin embargo necesita de la técnica de inseminación artificial con semen de donante para poder concebir.

El estudio de esta cuestión requiere de un análisis integrado de la normativa específica de aplicación referida a la reproducción asistida, teniendo en cuenta el contexto general normativo en que se inserta - especialmente la

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada a https://seu.elsindic.com		
Codi de validació: *****	Data de registre: 26/03/2014	Pàgina: 2

reforma del código civil – y la circunstancia cualificada que afecta al supuesto examinado referente a que las interesadas constituyen un matrimonio, lo que da lugar al juego de determinadas presunciones que pueden facilitar aunque no determinen, su resolución.

Así, cabe señalar que la Ley 13/2005, de 1 de julio modificó el Código Civil en el sentido de procurar la posibilidad de contraer matrimonio a parejas homosexuales articulando la igualdad de derechos respecto a aquellas constituidas por un hombre y una mujer. Las referencias que en este sentido contiene la referida Ley son múltiples. Es por ello que en el Preámbulo de la Ley se contienen afirmaciones del siguiente tenor “la Ley permite que el matrimonio sea celebrado entre personas del mismo o distinto sexo, con plenitud e igualdad de derecho y obligaciones cualquiera que sea su composición. En consecuencia, los efectos del matrimonio, que se mantienen en su integridad respetando la configuración objetiva de la institución, serán únicos en todos los ámbitos con independencia del sexo de los contrayentes; entre otros, tanto los referidos a derechos y prestaciones sociales como la posibilidad de ser parte en procedimientos de adopción”. En la misma línea de no discriminación cabe situar el contenido de la Disposición adicional primera, en la que se determina que “las disposiciones legales y reglamentarias que contengan alguna referencia al matrimonio se entenderán aplicables con independencia del sexo de sus integrantes”.

Es decir, a la vista de lo expuesto, no debe existir discriminación alguna. Por ello, quizás la resolución de la cuestión, al margen de la consideración de ciertas cuestiones jurídicas, requiere de una dosis de singular lógica. De manera que habría de considerar por analogía cuál sería la solución similar que se plantearía para un matrimonio heterosexual o constituido por una pareja de hombres.

*En el caso de una **pareja heterosexual**, nadie cuestionaría que la aportación de semen/óvulos, en caso de terapias de Reproducción humana asistida, sería necesaria, ya que la pareja estaría calificada tal como establece el Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios del sistema nacional de salud y el procedimiento para su actualización, que establece en su punto “5.3.8. Reproducción humana asistida cuando haya un diagnóstico de esterilidad “y fuese el marido siempre el padre legal del futuro niño. Es decir, aún a efectos de donación de semen, no se pondría ningún inconveniente.*

Siempre, en la sanidad pública, se ha solicitado en estos casos un estudio previo de esterilidad, para remitir la propuesta de tratamiento al hospital correspondiente.

*En el caso de una **pareja homosexual** el tema cambia, ya que en el caso de una pareja de mujeres, como plantea el caso, podría considerarse que la donación de semen al igual que en el caso anterior no modifica el espíritu de la Ley, otra cosa sería si la unión legítimamente formada lo fuera por una pareja de hombres, cuestión que inevitablemente conduciría a una discriminación por razón de sexo.*

En relación a lo expuesto, sin embargo, hemos de señalar que a pesar de que desde distintos ámbitos e instancias se propuso una modificación del

que entonces era el proyecto de la Ley de reproducción asistida que posteriormente ha devenido en la actual Ley 14/2006, en el sentido de regular en el Art. 6 a los usuarios de las técnicas, el consentimiento en el caso de matrimonio no se refiriera expresamente al marido, lo que en apariencia podría dejar fuera supuestos de parejas homosexuales femeninas, lo bien cierto es que no ha sido así, y el apartado 3 del referido precepto, reza literalmente como sigue: “Si la mujer estuviera casada, se precisará, además, el consentimiento de su marido ...”.

No obstante, y aún siendo éste el tenor literal de su precepto que parece seguir pensando exclusivamente en parejas heterosexuales, su interpretación ha realizarse siguiendo los criterios hermenéuticos del Art. 3 del Código Civil, atendiendo al contexto en que el precepto debe ser aplicado, y considerando el espíritu y finalidad de la norma y, desde este punto de vista, hay que indicar que el legislador, según hemos visto anteriormente, ha procurado la total equiparación de los matrimonios de parejas homosexuales y heterosexuales, y esa homologación es la que debe alumbrar la exégesis de cualesquiera disposiciones que hayan de regular o contemplar desde un punto de vista u otras consecuencias derivadas de esas uniones.

Realmente la Ley de Reproducción humana asistida, no limita en absoluto la utilización de técnicas por razón de matrimonio, es más, el artículo 6 de la referida disposición legal, determina expresamente que “La mujer podrá ser usuaria o receptora de las técnicas reguladas en esta Ley, con independencia de su estado civil y orientación sexual”, no obstante las consideraciones anteriores contenidas en el Real Decreto 1030/2006, de 15 de septiembre, por el que se establece la cartera de servicios del sistema nacional de salud y el procedimiento para su actualización, se hace mención expresamente al término “diagnóstico de esterilidad” e introduciría en la sanidad pública un elemento de subjetividad, distorsión y discriminación por razón de sexo, respecto a otro tipo de solicitudes, efectuadas por varones, que serían imposibles de atender en este ámbito.

Por todo ello y a modo de conclusión, hemos de señalar que resulta admisible según la Ley 14/2006 la utilización de la técnica de reproducción humana asistida en los términos propuestos por el interesado, ya que no vulnera ninguna norma, pero resultaría de excepción su aplicación en los centros sanitarios públicos de la Agencia Valenciana de Salud, excluyendo este tipo de tratamientos, en consideración de lo dispuesto en Real Decreto 1030/2006 y por tanto de su financiación en el ámbito de la sanidad pública.

En cualquier caso, la Agencia Valenciana de la Salud es una organización abierta, cuyos protocolos y formas de actuación las dictan expertos en los términos médicos a que se refiere en cada momento la materia a tratar, estos cambian y se revisan permanentemente basándose en la Medicina Basada en la Evidencia (MBE) sobre todo, pero también, como no puede ser de otro modo, en los cambios sociales y las exigencias que día a día surgen de una sociedad avanzada, siempre que lo solicitado se adecue a la normativa, no se produzcan otros agravios comparativos, cuestión a la que se está abierto permanentemente. Además, en el contexto actual, respetando la Ley 2 de 2012 de abril, de estabilidad presupuestaria y suficiencia financiera a la que como administración estamos obligados”.

Vam traslladar l'informe a l'autor de la queixa perquè hi formulara al·legacions, si ho considerava pertinent, cosa que va fer en data 25/10/2013.

Arribats a este punt, i una vegada conclosa la tramitació ordinària de la queixa, la vam resoldre amb les dades que constaven en l'expedient.

Des d'un punt de vista normatiu, l'estudi de la queixa ha de partir, necessàriament, de la norma fonamental, concretament dels articles 10 i 14 de la Constitució espanyola de 1978.

Així, l'article 10 assenyala el següent:

“1. La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social.

2. Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre estes mateixes matèries ratificats per Espanya”.

D'altra banda, l'article 14 estableix: “Els espanyols són iguals davant de la llei, sense que pugua prevaldre cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social”.

En l'àmbit territorial i competencial de la Generalitat Valenciana, la norma institucional bàsica de la nostra Comunitat Autònoma, l'Estatut d'autonomia valencià, en el seu article 8 estableix el següent:

“1. Els valencians i les valencianes, en la seua condició de ciutadans espanyols i europeus, són titulars dels drets, deures i llibertats reconeguts en la Constitució Espanyola i en l'ordenament de la Unió Europea, i en els instruments internacionals de protecció dels drets humans, individuals i col·lectius, en particular, en la Declaració Universal de Drets Humans; en els pactes internacionals de drets civils i polítics i de drets econòmics, socials i culturals; en la Convenció Europea de Drets de l'Home i Llibertats Fonamentals, i en la Carta Social Europea.

2. Els poders públics valencians estan vinculats per estos drets i llibertats i vetllaran per la seua protecció i respecte, com també pel compliment dels deures”.

La Llei 35/1988, de 22 de novembre, sobre tècniques de reproducció assistida espanyola, va ser una de les primeres a promulgar-se entre les legislacions sobre esta matèria desenvolupades en països del nostre entorn cultural i geogràfic, com va també va implicar un indubtable avanç científic i clínic.

La Llei 35/1988, va ser derogada per la vigent Llei 14/2006, de 26 de maig, de tècniques de reproducció humana assistida (d'ara en avant TRHA). En este sentit, convé destacar l'article 6.1 de la Llei 14/2006, que estableix el següent:

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada a https://seu.elsindic.com		
Codi de validació: *****	Data de registre: 26/03/2014	Pàgina: 5

“Tota dona major de 18 anys i amb plena capacitat d’obrar podrà ser receptora o usuària de les tècniques regulades en esta Llei, sempre que haja prestat el seu consentiment escrit a la seua utilització de manera lliure, conscient i expressa.

La dona podrà ser usuària o receptora de les tècniques regulades en esta Llei amb independència del seu estat civil i orientació sexual”.

A escala reglamentària, cal destacar el Reial Decret 1030/2006, de 15 de setembre, pel qual s’establix la cartera de servicis comuns del Sistema Nacional de Salut i el procediment per a la seua actualització.

El Reial Decret 1030/2006 (annex III) limita la cobertura pública en els termes següents:

“5.3.8 Reproducció humana assistida quan hi haja un diagnòstic d’esterilitat o una indicació clínica establida, d’acord amb els programes de cada servici de salut: inseminació artificial; fecundació in vitro i injecció intracitoplasmàtica d’espermatozoides, amb gàmetes propis o de donant i amb transferència d’embrions; transferència intratubàrica de gàmetes”.

Després d’analitzar les normes més rellevants, podem concloure el següent:

Primer. Tota dona major de 18 anys i amb plena capacitat d’obrar podrà ser receptora o usuària de les tècniques de reproducció assistida amb independència del seu estat civil i orientació sexual.

Segon. Que els tractaments de reproducció humana assistida només es poden finançar pel servici públic de la salut quan hi haja causa d’esterilitat o existisca una indicació clínica establida.

No obstant això, la qüestió no és pacífica perquè, tot i que la Llei 14/2006 i les limitacions (que hi haja causa d’esterilitat o existisca una indicació clínica establida) són les mateixes per a tot Espanya, l’administració de la cartera de servicis comuns depén de cada comunitat autònoma. Això implica que moltes dones sense parella masculina (lesbianes o dones soles) que desitgen ser mares troben dificultats per a accedir a tractaments de reproducció assistida en la sanitat pública, depenent de la comunitat autònoma en què visquen.

Efectivament, algunes comunitats autònomes neguen l’accés a les tècniques de reproducció assistida en els casos de dones soles o parelles de lesbianes que no tenen un problema d’esterilitat, com també en el fonament que el sistema públic no té suficients recursos per a tractar totes les pacients que necessiten esta tècnica. En relació amb estos dos aspectes, li demanem que ens permeta realitzar algunes reflexions.

L’esterilitat és la incapacitat per a concebre, i la infertilitat és la impossibilitat per a finalitzar la gestació amb el naixement d’un xiquet sa. No és el mateix aquella parella que veu que no pot concebre, que aquella parella que concep, sovint, sense dificultat però comprova tristament que la gestació no és evolutiva.

Dins de l'esterilitat, hi ha: l'esterilitat primària, que és quan la parella mai ha aconseguit cap gestació; i l'esterilitat secundària, que és quan el problema apareix després d'haver aconseguit un embaràs i no assolixen els següents.

En este sentit, resulta interessant la Sentència de data 26/04/2013 de la sala social del Tribunal Superior de Justícia d'Astúries, concretament el seu fonament jurídic tretzé *in fine*:

«(...) Es pot acceptar que en els casos de parella del mateix sexe, en este cas femenina, no està emparada la reproducció assistida? La resposta ha de donar-se partint del fet que el nostre ordenament i, específicament la Constitució, empara el principi d'igualtat de tracte i no-discriminació per raó de sexe, per la qual cosa hem d'interpretar el Reial Decret 1030/2006, de 15 de setembre, en este context i entendre que, en els casos d'esterilitat, no se'n pot excloure aquella que en termes mèdics es denomina "primària", ja que, en cas contrari, s'estaria obligant una persona d'orientació homosexual a tindre relacions heterosexuales per a aconseguir la procreació. Des d'esta perspectiva global de l'ordenament jurídic, ha d'interpretar-se el repetit Reial Decret, el que conduïx a l'estimació parcial del recurs, i declarar el dret de la demandant que se li facilite l'accés a les tècniques de reproducció assistida en els termes i límits usuals en la unitat corresponent, com també el dret a ser reintegrada per les despeses que es van declarar provades i que va haver de realitzar perquè no li prestaren el servici esmentat al moment oportú» (el subratllat és el nostre).

De la sentència anterior es desprén que les causes limitadores del finançament públic "quan hi haja causa d'esterilitat o existisca una indicació clínica establida" han de ser interpretades de manera global, i que cal atendre, en primer lloc, al principi d'igualtat recollit en la Constitució Espanyola de 1978, i en segon lloc, a la resta de l'ordenament jurídic, entre el qual s'inclou l'article 3.1. del Codi Civil, és a dir, "(...) segons el sentit propi de les seues paraules, en relació amb el context, els antecedents històrics i legislatius, i la realitat social del temps en què han de ser aplicades, atenent fonamentalment a l'esperit i la finalitat d'aquelles".

En este sentit, valorem positivament l'informe remés per la Conselleria de Sanitat, en què ens indica que:

"(...) la Agencia Valenciana de la Salud es una organización abierta, cuyos protocolos y formas de actuación las dictan expertos en los términos médicos a que se refiere en cada momento la materia a tratar, estos cambian y se revisan permanentemente basándose en la Medicina Basada en la Evidencia (MBE) sobre todo, pero también, como no puede ser de otro modo, en los cambios sociales y las exigencias que día a día surgen de una sociedad avanzada, siempre que lo solicitado se adecue a la normativa, no se produzcan otros agravios comparativos, cuestión a la que se está abierto permanentemente" (el subratllat és nostre).

Quant a les limitacions pressupostàries, des d'esta institució som conscients que la idea "de tot per a tots i gratis" en l'àmbit sanitari es presenta difícil. Esta sindicatura reconeix la limitació de mitjans del sistema, tal com ha reiterat la

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada a https://seu.elsindic.com		
Codi de validació: *****	Data de registre: 26/03/2014	Pàgina: 7

jurisprudència i que el “tot” solament és possible si es gaudix d’una bona salut financera.

En este sentit, que esta institució formule una opinió sobre si cal incloure o no de manera generalitzada el finançament públic dels TRHA implicaria extralimitar les nostres competències. Tanmateix, considerem que l’Administració sanitària hauria de valorar si l’exclusió del finançament públic dels TRHA a les dones sense parella masculina (lesbianes o dones soles) realment implica un estalvi econòmic, sobretot si tenim en compte que uns altres pacients ocuparien la llista d’espera dels TRHA en la sanitat pública, si bé estos pacients només serien parelles heterosexuales, i esta qüestió última podria anar en contra del principi d’igualtat, constitucionalment reconegut, al qual ens hem referit abans.

Per acabar, l’autor de la queixa, en les al·legacions es referix a: “(...) la vulneració per part de la Conselleria dels drets que ens reconeix la Llei d’ús i ensenyament del valencià, quan es respon en castellà a la petició realitzada en valencià, tot obviant el règim de cooficialitat d’ambdues llengües”.

Efectivament, en la tramitació del present expedient es planteja una qüestió sobre la qual esta institució no pot deixar de pronunciar-se, relativa a l’adequat respecte dels drets lingüístics dels ciutadans. El present expedient de queixa s’inicia, com sap, com a conseqüència d’un escrit dirigit a esta institució per l’interessat, íntegrament redactat en valencià.

En conseqüència, i com a garantia dels drets reconeguts en la Llei d’ús i ensenyament del valencià, que en l'article 11 establix que:

“(...) en aquelles actuacions administratives iniciades a instància de part i aquelles en què hi haja altres interessats que així ho manifestaren, l’administració actuant haurà de comunicar-los tot el que els afecte en la llengua oficial que trien, qualsevol que siga la llengua oficial en què s’haguera iniciat.

2. De la mateixa manera, siga quina siga la llengua oficial emprada, en els expedients iniciats d’ofici, les comunicacions i la resta d’actuacions es faran en la llengua indicada pels interessats”

La petició d’informe que els va ser realitzada, es va fer en la llengua triada pels interessats, és a dir, en valencià. Tanmateix, l’informe remés per vosté es troba redactat íntegrament en llengua castellana.

La Generalitat Valenciana, en compliment del mandat estatutari contingut en l'Estatut d'autonomia, va promulgar la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d’ús i ensenyament del valencià, el preàmbul de la qual assenyala la necessitat recuperar l’ús social i oficial del valencià.

L'esmentada llei va significar, d’una banda, el compromís de la Generalitat Valenciana de defensar el patrimoni cultural de la nostra Comunitat i, especialment, la recuperació social del valencià, definit com a llengua històrica i pròpia del nostre poble” i, d’altra banda, superar la relació de desigualtat existent entre les dos llengües oficials de la Comunitat Valenciana, el valencià i el castellà.

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada a https://seu.elsindic.com		
Codi de validació: *****	Data de registre: 26/03/2014	Pàgina: 8

La cooficialitat lingüística instaurada per la Constitució espanyola, que reconeix com a llengua oficial d'una determinada comunitat autònoma, no sols l'idioma castellà, sinó també el propi d'eixa comunitat autònoma, va modificar substancialment l'ús, tant de privat com oficial, de les diverses llengües en el territori de l'Estat espanyol; és per això que les comunitats autònomes amb idioma oficial propi han legislat sobre la matèria, mitjançant les denominades lleis de normalització lingüística, amb la finalitat de fomentar l'ús oficial de la llengua cooficial amb l'objectiu que esta abastara cotes semblants a aquelles que corresponen al castellà com a idioma oficial del territori espanyol.

La persecució d'estos legítims objectius, reconeguts en les legislacions autonòmica davall l'empara atorgada por la Constitució, no pot però desconèixer, i de fet no ho desconeix, que l'article 14 de la Constitució estableix el principi d'igualtat, amb interdicció de totes maneres de discriminació, inclosa la discriminació per motiu de llengua, i la declaració de l'article 3 del mateix text constitucional, que estableix expressament el dret de tots els ciutadans a usar la llengua espanyola.

En este sentit, la pròpia Llei d'ús i ensenyament del valencià, conscient de la vigència absoluta del principi d'igualtat i de la prohibició de discriminació per motiu de llengua, declara en l'article 4, que “(...) en cap cas es podrà seguir discriminació pel fet d'emprar qualssevol de les dos llengües oficials” de la Comunitat Valenciana.

Una de les conseqüències essencials que es deriven dels mandats continguts en els preceptes anteriorment mencionats, és el dret que assistix a qualsevol ciutadà, en les seues relacions amb l'Administració, a triar la llengua en què este desitge que es produïsquen les comunicacions i la tramitació dels expedients, sorgint el correlatiu deure de l'Administració a respectar la dita elecció i a emprar, al llarg de tot el procediment, l'idioma que haguera sigut triat. D'acord amb això, l'article 11, anteriorment mencionat, declara que:

“(...) en aquelles actuacions administratives iniciades a instància de part i en les que hi haja altres interessats així ho manifesten, l'Administració actuant haurà de comunicar-los tot allò que els afecte en la llengua oficial que trien, qualsevol que fóra la llengua oficial en què s'haguera iniciat.

2. De la mateixa manera, siga quina siga la llengua oficial emprada, en els expedients iniciats d'ofici, les comunicacions i la resta d'actuacions es faran en la indicada pels interessats”.

En el present expedient, però, la remissió d'una part essencial d'un informe en castellà, quan la llengua triada pel ciutadà ha sigut el valencià, no s'ajusta a estos mandats legals anteriorment exposats.

Atenent a tot el que hem exposat més amunt, i de conformitat amb el que preveu l'article 29 de la Llei de la Generalitat Valenciana 11/1988, de 26 de desembre, reguladora d'esta institució, **SUGGERIM a la Conselleria de Sanitat** el següent:

PRIMER. Que, de conformitat amb la normativa vigent, garantisca a les dones el seu dret a les tècniques de reproducció assistida, independentment del seu estat

L'autenticitat d'este document electrònic pot ser comprovada a https://seu.elsindic.com		
Codi de validació: *****	Data de registre: 26/03/2014	Pàgina: 9

civil i la seua orientació sexual, com també que interprete este dret de manera global, atenent en primer terme al principi d'igualtat constitucionalment reconegut.

SEGON. Que, després de fer-ne un estudi previ, valore si l'exclusió del finançament públic dels TRHA a les dones sense parella masculina (lesbianes o dones soles) comportaria un estalvi econòmic real i efectiu per als pressupostos públics.

Així mateix, **LI RECORDEM EL DEURE LEGAL** que la Constitució i la legislació vigent a la Comunitat Valenciana imposen als poders públics de respectar els drets lingüístics dels administrats i d'utilitzar en tots els procediments iniciats a instància de part, i en qualsevol altra forma de comunicació amb ells, la llengua (valenciana o castellana) triada per aquells.

D'acord amb la normativa citada, li agraïm que ens remeta, en el termini d'un mes, el preceptiu informe en què ens manifeste si accepta el recordatori de deures legals que li fem o, si s'escau, que ens comuniqui les raons que considere per a no acceptar-lo.

En transcórrer el termini d'una setmana, la present resolució serà inserida en la pàgina web de la institució.

Atentament,

Emilia Caballero Álvarez
Síndica de Greuges de la Comunidad Valenciana e.f.